

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2016

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 21.

DITAELO LE TLHAHISOLESERING HO MOHLAHLAHOBUWA

Pampiri ena e fupere tlhahisolesering e latelang:

1. Bala ditaelo tsena ka hloko pele o araba dipotso.
2. O SE KE wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto getha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Pale/Nobele/Novele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dipalekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. Araba dipotso TSE PEDI feela, potso E LE NNGWE ho tswa dikarolong le ha e le DIFE TSE PEDI.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE
Araba potso ya pale/nobele/novele eo o ithutileng yona.

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE
Araba dipotso tsa dipalekgutshwe ka BOBEDI.

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO
Araba dipotso tsa dithothokiso ka BOBEDI.
5. Sebedisa lenanennetefatso bakeng sa tataiso.
6. Latela ditaelo tse qalong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE ka hloko.
7. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
8. Qala KAROLO KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
9. O eletswa ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng: Sebedisa metsotso e 60 ho ngola KAROLO KA NNGWE.
10. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE		
Araba potso ya pale/nobe/novele eo o ithutileng yona.		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	35	5
2. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	35	7
3. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	35	10
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.		
4. <i>Sefi</i>	35	13
KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa dipalekgutshwe.		
5.1 'Modia'	18	16
5.2 'Modia'	17	17
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa thothokiso.		
6.1 'Bo se bo fihlile'	17	19
6.2 'Lefu la Morena George VI'	18	20

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: Pale/Nobebe/Novele	1–3	1	
B: Tshwantshiso/Terama	4	1	
C: Dipalekgutshwe	5.1–5.2	1	
D: Dithothokiso	6.1–6.2	1	

ELA HLOKO: Etsa bonnete ba hore o arabile dipotso tse karolong TSE PEDI feela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA A

'Monna ke ne ke nahana hore mohlomong o a bua, athe o a bapala. Na e teng thipa ya bohlokwa?' ke Mananyetsa.

'O mpile wa nkenahang ke eso qete puo ya ka. Ke re thipa ya bohlokwa hobane e entswe ka kgauta e tshekilweng. Ke kgauta ya boemo bo hodimo. Nna ke tseba ka botlalo hobane ke sebetsa ho yona kgauta ... na o sa na le puo? Kapa o lefokisi monna o a fofonela?' ho rialo Sekgukguni. 5

'O se ke wa tshoha wa thaka, ha ho letho leo ke le fofonelang. O ntshepe le nna ke o tshepe. Nna mona ke ithekisetsa thepa ya ka, eo ke e sebeleditseng ka thata. E re ke hlahise mmala he. O a bona bolekehadi boee? Bo tletse tswete! Ke mahe a dinotshi ...! Ana lona le a bitsa manepa ... o ikutlwetse, atamela mona o tlo nyarela. O iponetse he, jwale o reng, ke fete?' 10

'Se no tata motswalle, jwale o potlaketse kae? Ntlhalosetse hore na manepa ae a hao, o a tsamaisa jwang.'

'Ke teng, wena bolekehadi bo boholo hakanakana, o ka bo tsamaisa jwang? Etswe mahe ana ke a boemo bo phahameng. E re ke o utlwise hanyenyane feela. A jwang ... kgele o sa batla hape? Le kgale, e seng jwalo weso.' 15

- 1.1 Bolela mofuta wa kgohlano o hlahellang lapeng la Sekgukguni. (1)
- 1.2 Mananyetsa ha a tla fihla borokgong ba Lekwa mona moo ba buisanang ba le teng qotsong, o ne a tswa motseng ofe? (1)
- 1.3 Mosebetsi wa Mananyetsa o bile le seabo sefe qalehong ya kgwebo ya hae? (1)
- 1.4 Ke ntho efe E LE NNGWE e re bontshang hore ditaba tse qotsong ke tse tthekelelong/tlhahisong ya pale? (1)
- 1.5 Kamano eo re e bonang pakeng tsa Mananyetsa le Sekgukguni qotsong e ka hodimo, e fapana jwang le kamano eo ba bileng le yona ka mora phapanyetsano ya thepa ya bona? (2)
- 1.6 Hobaneng ha Mananyetsa a le lesisitheho ho fana ka ditjeho tsa mahe a dinotshi ao a a rekisang qotsong? (1)
- 1.7 Bolela toropo eo mophetwa ka mong a fetileng ho yona pele ba tla kopana borokgong ba Lekwa. (2)

- 1.8 Nehelana ka lebaka le bontshang hore mohopolo oo Sekgukguni a neng a e na le ona ka batho ba Foreisetata, o ne o fosahetse. (2)
- 1.9 Tiisa polelo e latelang ka lebaka.
Mongodi o sebedisitse lewa la tomatso qotsong e ka hodimo. (2)
- 1.10 Ntwa ya Mananyetsa le Sekgukguni borokgong ba Lekwa, ke e nngwe ya diketsahalo tse re totobaletsang ho se tshwane hofe bothong ba bona? (2)
- 1.11 Dihlahiswa tsena tseo baphetwa bana ba di bapatsang qotsong, di bohlokwa jwang ntshetsopeleng ya pale ee? (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA B

'Ke wena wa ho tjhesa lebokose lena, na ha ho jwalo ... hoo o ne o ho etsetsa ho reng?' ho botsa Sekgukguni.

'Ho jwalo wa thaka. Eitse hoba ke rome moshanyana enwa wa hao, mme ba o latole mane ha Mmasekala, ka tlelwa ke tshabo ya hore mohlomong ha o utlwa hore o batlwa ke mang o ke ke wa hlola o etla. Taba ya eba hore na letlotlo lela ... ke tla le fumana jwang ...! Yaba ke tjhesa lebokose lena, mme ka hla ka atisa hore bana le ntlo ba tjhella ... jwale ha se moo o tlile?' Ho rialo Mananyetsa. 5

'Kajeno lena o ntlhotse motswalle ... ke o rolela kgaebana, mphe letsoho! Hoja ke se bone leruhadi lela la mosi, nka be ke se mona. Ke ne ke ilo kgutlela ha Mmasekala, mme hoba yena a boelele hore ho na le moeti ya mpatlang, ke ne ke ilo batlisisa ke fuputsa ka bohlale hore na ke batlwa ke mang ... ke re o ne o ke ke wa mpona, ho fihlela o tela o ipoella haeno!' ke Sekgukguni eo. 10

'Ke hantle hore batho ba be bohlale, empa hape ke tshwanelo hore e mong a be a fete e mong ka masene – ke tiholeho. Moo ke tsamaileng teng ha ho mele jwang!' ke Mananyetsa eo. 15

- 1.12 Ha baphetwa bana ba tla kopana mona moo ba leng teng, ba ne ba qetellane sebakeng sefe, ha ho ne ho etsahalang? (2)
- 1.13 Bolela se ileng sa etsahala hang ka mora puisano ya baphetwa bana ba ntseng ba bua qotsong. (1)
- 1.14 Karolo eo ho yona kgohlano e nyehlang, mme mathata a fokotsehang e bitswang? (1)
- 1.15 Mohopolo wa sehlooho o akaretsang paleng o bitswang? (1)
- 1.16 O nahana hore ke lebaka lefe le entseng hore Sekgukguni a se ke a tsebisa mohatsae ha a ne a ya Foreisetata? (2)

- 1.17 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Mmadieketseng o ne a re mohatsae ke mokotla o mahlo, mohlohlwa o rapame. (2)
- 1.18 Maele a reng, 'di sa kopaneng ke dithaba' a nyallana le ketsahalo efe paleng ee? (2)
- 1.19 Nnetefatsa hore polelo e latelang e fosahetse.
Ho fihla ha Mananyetsa tikolohong ya habo Sekgukguni qotsong e ka hodimo, ke e nngwe ya diketsahalo tse bontshang kgolo ya ditaba. (2)
- 1.20 Mongodi o atlehile ho sebedisa lewa la thehello ho Sekgukguni le Mmasekala paleng ena. Tiisa polelo ena ka lebaka le dumellanang le yona. (2)
- 1.21 Sekaseka polelo ena ya Mananyetsa o ntse o ipapisitse le diketsahalo tsa pale.
'Moo ke tsamaileng teng ha ho mele jwang!' (3)
[35]

POTSO YA 2: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA C

Ha e le Dineo yena, ke ile ka elellwa hore o ne a se a entse setswalle le Morwesi hoba o ne a se a mo etela kgafetsa, e re ha a le teng mahlo a felle ho nna mona. Ka nako e nngwe ke mo kgaoletse a ntjhebile ka matla, ha ke mo sheba, a shebe thoko kapele eke ha ho letho.

Ka tsatsi le leng ha re ntse re phomotse, re dutse re qoqa, Morwesi a tswa. Ke ne ke dutse sofeng e neng e shebane le ya hae. Ke ile ka bona a tloha moo a neng a dutse teng, a fihla a dula sofeng eo ke neng ke dutse ho yona e neng e nka batho ba bararo, o ne a ena le bokgoni eo ngwana. Ka mo sheba ke batla ho bona hore o etsa eng. A ntse a ntjhebile ka mahlong, a ntsha ho hong ka pokothong; e ne e le sefaha sa molaleng. Ntle le ho bua letho, a se kenya molaleng wa ka, a ntjheba nakwana ka mahlo a tletseng lerato, yaba o a tswa. 5 10

Ke ne ke maketse feela ha a ntse a etsa tseo tsohle. Ka se sheba, ka bona se ngotswe 'I LOVE YOU'. Se ne se le setle ruri, ho bonahala hore ke sa theko e boima. Ka se ke ka tseba hore ke etseng.

- 2.1 Ho ya ka ditaba tsa qotso, ke lebaka lefe le neng le etsa hore Dineo a qale setswalle le Morwesi? (1)
- 2.2 O nahana hore ke lebaka lefe le entseng hore Morwesi a tswe a siye Dineo ho ntse ho qoqwa qotsong? (1)

- 2.3 Polelo ena e qotsong e reng, '... e re ha a le teng mahlo a felle ho nna mona', e bolelang? (1)
- 2.4 Nehelana ka ketsahalo E LE NNGWE, e tiisang molaetsa wa sefaha seo Dineo a ileng a se fa Hlomi qotsong. (1)
- 2.5 Ho ne ho etsahaleng ka sefaha seo Dineo a neng a se fe Hlomi? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.6 Ke dintho dife TSE PEDI tse teng qotsong ee, tse lokelang ho hlahella tlhahisong/tlhekelong ya pale? (2)
- 2.7 Ketso ya Dineo ya ho fana ka sefaha qotsong e ka hodimo, e mo senola e le motho wa semelo/botho bofe? (2)
- 2.8 Hlalosa ka moo mongodi a atlehileng kateng ho sebedisa thehello ya lebitso ho Dineo. (2)
- 2.9 O nahana hore ditaba pakeng tsa Hlomi le Lerato, di ka be di ile tsa nka mothinya ofe hoja Lerato a tseba hore Dineo o file Hlomi sefaha? (2)
- 2.10 Polelo e reng, 'kgakgi o kgakga le se sa mo kgakgeng le borokong', e dumellana le ketsahalo efe qotsong ee? (2)
- 2.11 Ke sefe seo mongodi a re rutang sona ka ketsahalo ya ho tshwarwa ha Firi le Mmadito? (2)
- 2.12 Ketsahalo ya hore Tshiu a kgaohane le ho tshwenya Lerato, ke ketsahalo e bontshang sehlohlolo paleng ena. Tshehetsa polelo ena ka lebaka. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA D

Mosuwelhoo Diphapang a be a se a kena, yena o ne a ruta Sesotho. A re neha mosebetsi kapele yaba o re laya ho se etse lerata, ho bonahala hore o tshwarehile haholo yaba o a tswa, a hlile a potlakile. Pele a tsamaya a re jwetsa hore ha a ka re fumana re entse lerata o tliilo re shapa, e leng ho neng ho bolela hore re tliilo e nyathela. 5

Ke ile ka etsa mosebetsi wa ka kapele, yaba ke ya ho Dineo, ka kopa moshemane ya neng a dutse le yena ho ya dula le Modiehi, yena a dumela ntle le mathata. Dineo ke motswalle wa Lerato, hape ba atisa ho tsamaya mmoho ha sekolo se etswa.

'O batla eng Hlomi? O be o tliilo nkgathatsa feela, ha ke so qete mosebetsi wa mosuwe, bua o batla eng?' Ke yena eo ka bohajana a shebile moo a ntseng a ngola teng. 10

'Se ke wa mphella pelo tjena hle Dineo, ke tla o thusa; taba eo ke tlileng ka yona mona e batla e le teletsana hape e le thata.' Ka bua tjena ke se ke ntse ke mo thusa. Ka elellwa hore o ne a tjhesehela ho utlwa seo ke neng ke tlile ka sona, 15 fahleho sa hae se hlile se kganya kgotso.

'Ke qetile, bua, o lla ka eng?' Ke yena eo ka lentswe le itshepileng.

- 2.13 Ho ya ka ditaba tsa qotso, ke lebaka lefe le neng le entse hore Hlomi a ye ho Dineo? (1)
- 2.14 Ho kgutlela ha mosuwehlooho Diphapang phaposeng, ho ile ha baka qabang jwang pakeng tsa Hlomi le Tshiu? (2)
- 2.15 Nehelana ka dintlha TSE PEDI tse ileng tsa etsa hore qabang eo o e boletseng ho 2.14 e eketsehe ka nako ya dijo tsatsing leo. (2)
- 2.16 Kopano ya matitjhere e ileng ya tshwarwa ka mora ketsahalo e qotsong, e ile ya tswela Hlomi molemo jwang? (1)
- 2.17 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Ketsahalo ya hore ntate Fibane a memele Hlomi ha hae ho ya mo leboha, ke sesupo sa hore pale e tlhekelong/tlhahisong. (2)
- 2.18 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang, o nto nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
Firi paleng ena ke ...
(mohlohlelletsi, mohanyetsi, monamodi) (2)
- 2.19 Tshohla kamoo maemo a bophelo a lapa labo Tshiu a bileng le seabo kateng ntshetsopeleng ya pale ena. (2)
- 2.20 Sekaseka polelo e latelang o ikamahantse le molao wa motheo wa Afrika Borwa.
'Pele a tsamaya, a re jwetsa hore ha a ka re fumana re entse lerata, o tliilo re shapa ...' (3)

[35]

POTSO YA 3: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA E

Sefofane sa AIRBOTSWANIA sa tsubella ho ya dula boemafofaneng ba Phalafala. Hara baeti bao se ba hlatsitseng ha se fihla, e ne e le Chikano, mohlankana wa lefantsatsa, mohlankana wa ho ikina ka diaparo tsa boemo bo hodimo. Eitse hoba baeti ba itlalehe, Chikano yena a potlakela ho ya tshwara tekesi e tla mo isa moo a etelang teng. Ha a re mahlo tloha, a bona pela hae ho se ho eme monna e mong ya neng a sa fapana haholo le sefelekwane ka tjebeho ya hae. 5

'A ke wena monghadi Chikano?' ho botsa monna enwa ya makatsang.

'E, ke yena enwa monghadi, monghadi eh ...'

'Nonobetsane. Mohlalefi Nonobetsane,' ho araba monna enwa wa mofuta. Nonobetsane a dumedisisa Chikano ka letsoho le hwashang, le omelletseng. Ho makatsang ke hore e be letsoho lena la hae ha le phollatsi jwalo ka mmele wa nonobetsane oo wona o rellang feela, hona hoo Chikano a ileng a mpa a haellwa feela ke ho mmotsa hore na yena ke nonobetsane e jwang e hwashang hakana. 10

'Moborigadiri Ramaqiti o itse ke tlo o kgahlanyetsa, monghadi. Ha re tswela mona,' ke Nonobetsane eo a supisa Chikano moo ba tshwanelang ho tswa le teng. Ha ba fihla ka ntle, Chikano a makala ha a ipona a tobane le koloi ya limosini e neng e emisitswe dikgato tse seng kae ho tloha ho bona. 15

- 3.1 Chikano o ne a tswa naheng efe ha e le moo a fihla Botswana? (1)
- 3.2 Ke lebaka lefe le neng le entse hore Chikano a se ke a ya Botswana ka ho toba, empa a qale pele Namibia? (1)
- 3.3 Nehelana ka ketsahalo E LE NNGWE paleng ena, e tiisang hore tjebeho/tjehabalo ya Mohlalefi Nonobetsane e hlalosewang qotsong e ne e bedietsa mathata a tla hlahela Chikano Botswana. (2)
- 3.4 Ho ya ka qotso, Nonobetsane o ile a tsebisa Chikano hore Ramaqiti o nyoretswe ho bona Chikano. Ke lebaka lefe le neng le etsa hore Ramaqiti a nyorelwe ho bona Chikano? (2)
- 3.5 Ho fihla hona ha Chikano mona Botswana, ho tshwana jwang le ho fihla ha hae Bosothonia mohla a neng a na le Paliya? (2)
- 3.6 Sepheo sa Ramaqiti e ne e le sefe sa ho lata Chikano ka limosini boemafofaneng? (2)
- 3.7 O nahana hore ntle le Zero, Ramaqiti o tsebile jwang hore Chikano o tla theoha sefofaneng seo ho buuwang ka sona qotsong? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

- 3.8 Hlalosa kamoo mongodi a totobatsang semelo/botho ba Nonobetsane kateng qotsong e ka hodimo. (2)
- 3.9 Ho fihla ha Chikano mona Botswana, ho dumellana jwang le maele a reng, 'le pele di na le baji?' (2)
- 3.10 Hobaneng taba ya hore Nonobetsane ke mophetwa wa sehlooho e se nnete? (2)
- 3.11 Fana ka lebaka le sa dumellaneng le polelo e latelang.
Ditaba qotsong ena di bontsha tlhekelo/tlhahiso ya diketsahalo paleng. (2)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela.

TEMA YA F

Bosiung bona Chikano o ne a tlele moketeng wa semmuso o neng o etseditse mobishopo Biala ke mofumahadi, ya neng a tshwere mokobobo bakeng sa mopresidente Ispia Monnafeela. Mofumahadi Bamb'iintambo-Sejake o ne a ile a emisa mokete metsotso e se mekae e le ha a tsebisa seboka ka ditaba tsa Bana ba Phiri, tse neng di behile setjhaba tsitsipanong e tshabehang. 5

Eitse hoba motshwarela-mopresidente a qete ho bua, ha utlwahala lerata la dikgalase tse wang hammoho le disebediswa tse ding. Chikano a phahamisa hlooho ho bona hore e be ho etsahetseng, mme a makala ho bona batho ba bokanetse tafole eo mobishopo a dutseng ho yona. Ka mora metsotswana e se mekae, sehlopha sa batho se neng se bokanetse mobishopo, sa tloha tafoleng se ibaiba ka mobishopo Biala. 10

Ketsahalo ena ya tshosa Chikano haholo, a bona hantle hore o se a boetse a hlolehile ho iteanya le mobishopo eo a neng a lebelletse hore a ka mo thusa diphuputsong tsa hae empa eitse a sa ntse a ingamangama jwalo, a makala le ho feta ha a bona mofumahadi Bamb'iintambo-Sejake le yena a phahama le moifo wa hae ba etswa ka potlako e kgolo. 15

Chikano o ne a maketse e le ka nnete. O ne a sa tsebe hore na ha e le hantle ho etsahala eng.

- 3.12 Ho ne ho etsahala eng ka mopresidente Ispia Monnafeela, nakong eo mofumahadi Bamb'iintambo-Sejake a neng a mo tshwaretse setulo? (1)
- 3.13 Chikano o ne a tlele le mophetwa ofe moketeng o qotsong ee? (1)
- 3.14 Hlalosa ka dintlha TSE PEDI kamoo ketsahalo ya ho wa ha mobishopo Biala qotsong, e bileng le molemo kateng ntshetsopeleng ya pale ena. (2)
- 3.15 Ke ketsahalo efe e ileng ya batla e senya diphuputso tsa Chikano bosiuung boo ho buuwang ka bona qotsong? (2)

- 3.16 O ka re ke ketsahalo efe bosiuung boo, e ileng ya bontsha hore Chikano ke lefokisi le bohlale? (2)
- 3.17 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Ketsahalo ya hore mobishopo Biala a we a hlasetswe ke lefu la pelo, ke sesupo sa hore pale e fihlile sehlohlolong. (2)
- 3.18 Tshohla kamoo ho wa ha mobishopo Biala ho amanang kateng le puo ya mofumahadi Bamb'iintambo-Sejake. (2)
- 3.19 Sekaseka kamoo qeto ya Zero ya ho jarisa Chikano boikarabelo ba ho fuputsa diketso tsa mokgatlo wa Bana ba Phiri e bileng e nepahetseng kateng. (3)
[35]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA G

MMANKEPE:	Utlwa he Kgathatso ba o bolelle, o tlohele ho nwa sa kgutsana e sa tsotelleng bophelo ba yona. Wena ke bona eka tsela eo o bo kenyang ka yona bo tla kgutla ka yona hape. (<i>Motaung o sisinya hlooho a enwa.</i>)	
RABODITSE:	O se a utlwile bo mofumahadi. Ha a ka fumana e nngwe o tla loka.	5
MMANKEPE:	Nna ke ne ke re a nwe, a emele karabo ho kgutla. Bona mona (<i>a mmontsha metopa</i>), le mona. (<i>A phahamisa hempe ka morao.</i>) Sheba hantle o se ke wa tshoha. Ke thupa ya monnaka a ntshupisa tsela. Le wena o tlameha ho etsa hona hore o hlomphuwe ke mosadi. Ke a tla ntate, ke ilo mo latela sematlana. Ke se ke bona hore o tjheha ditlhapi nokeng ya Sekoto. (<i>A tswa.</i>)	10
RABODITSE:	Monna heso ha ho hotle ho otlwa ke mosadi hakaana. Nna ke o swabetse ka nnete. (<i>Mmankepe o a kena.</i>) Ha ho sephoqo se fetwang ke wena. O setlatla se tlatlafetseng ho feta ditlatla tsohle. Ke a o eletsa ha o mmamele. Ho tsamaya bosiu ke tlole ya molao, le ba mabenkele ba tla o teteka ba nahana hore o batla ho ba tswa ka tlase.	15
MOTAUNG:	Askisi bo ntjamme. Ke tla phethisa tsohle empa ha di ngakile le se tshetjhelle morao, la ntshiya potong. Bongata bo setse nyanyeng ka taba tse kang tsona tsona.	20

- 4.1 Ke eng seo Raboditse a reng Motaung ha a ka se fumantshwa o tla loka? (1)
- 4.2 Phetapheto ya modumo e sebedisitsweng polelong e latelang, e o thusa ho utlwisisa Motaung e le motho ya jwang?
- 'O setlatla se tlatlafetseng ho feta ditlatla tsohle.' (1)
- 4.3 Mohla diketsahalo tsa qotso ee, ke tauhadi efe eo Motaung a reng o fumane e ahlame e batla ho mo metsa? (1)
- 4.4 Karabo ya Motaung ho Raboditse qotsong ee, e re senolela eng malebana le ntlhakemo ya hae eo e sale re mo tseba ka yona qalehong ya pale? (2)
- 4.5 Bolela dintho TSE PEDI tseo Motaung a ileng a di bona nakong eo a tlohang ha Raboditse ka kgitla a tahlilwe haholo. (2)

- 4.6 Ha o nahana ho ka be ho ile ha etsahalang hoja Motaung a ile a hana ho nwa seo a neng a se behetswe lapeng la Raboditse? (2)
- 4.7 Hlalosa ntlhakemo ya mongodi malebana le tshebediso ya ditlhare tshwantshisong ena. (2)
- 4.8 Ke ketsahalo efe paleng e dumellanang le polelo e reng, 'Motaung ke nonyana kahlamela mmolai?' (2)
- 4.9 Hlwaya polelo qotsong e ka hodimo e re tsebisang hore Motaung o ne a se a tauwe ebile a ntse a otsela. (2)
- 4.10 Ketso ya Mmankepe ya hore a bontshe Motaung metopa e ho yena ya phafa ya monnae ha e a amohela. Nehelana ka lebaka le tiisang polelo ena. (2)
- 4.11 Ditaba tsa qotso ee, di etsa hore o be le maikutlo afe? (2)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA H

MMATSHELE:	Kgwedi di tharo jwale ke dula le sehatamarikgwana sena, ke kgotsofetse jwale, mme ke utlwile. Ke mo momonne ke mo qetile tswekere. O tlile mona a tletse marikgwe, nna Mmatshela ke a kgwehlisitse. Hona jwale marikgwe a teng ekaka a hlongwe thupeng. Senwamadi se nna se qetile ka yena ka etsa mofela. Ke hore ke mo supe moo a tswang teng, hobane e se e le lesapo ho tswa lefureng. Be! Ke seo sehlohwana seo se se se le teng. Hlooho ena ekare e kgomareditswe ka loto mahetleng mona. Ako bone feela hore e kgolo jwang! Ke hore ekare bese e ehlwa moepa wa Tsheseng. E feta mmele.	5 10
MOTAUNG:	(A <i>atamela.</i>) Dumela mofumahadi. (A <i>bososela.</i>) O shebahala o hlotse ha monate tsatsing lena. Ke bona kamoo o nkemetseng le ho ntjheba kateng.	
MMATSHELE:	Ke hlotse hantle Kgathatso.	
MOTAUNG:	Ho fella moo feela? Ke ne ke o hopotse mosebetsing. Ha eka o mokgutshwanyane jwalo ka tsela e yang ntlwaneng, molato?	15
MMATSHELE:	O hloka batho bao o ka ba hopolang ke a o bona. Ere ke tle le e mong o tle o bone hore o ne o hopotse bomang. (A <i>mo hetla.</i>)	
MOTAUNG:	Helele! O tla be o e lwanne o e hlotse ka ho etsa jwalo. (Mmatshela o a <i>tswa.</i>) Mosadi enwa o qala ho mpelaetsa. O se a kgephola feela ha a bua le nna. Tlhomphe ha ke tsebe hore o e siile kae. Hohang ha a sa kgetha mantswe ha a bua le nna. Ebile ke hopola Mmatshela. O ne a mphe tlhomphe ho fihlela mona moo ke leng kajeno. Ke rahakile monyetla oo. Ke tlile mona ke nonopetse, empa kajeno marikgwe a a mpheta.	20 25

- 4.12 Ho ya ka ditaba tsa qotso ee ke nako e kae Motaung a siile/furalletse lelapa la hae? (1)
- 4.13 Qolla mabitso A MABEDI qotsong, a bontshang hore Mmatshela ha a sa thabela Motaung. (2)
- 4.14 Tjhadimo ya Nkepe malebana le bahlankana, e fapana jwang le ya Tiisetso? (2)
- 4.15 Diketsahalo tse qotsong ee, di re totoballetsa hore ke tsa mehla efe? Nehelana ka mohlala O LE MONG qotsong, o tiisang karabo ya hao. (2)
- 4.16 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka. (2)
- Motaung ha a fihla ha Mmatshela, o ile a kula a ba a ota haholo. (2)
- 4.17 Ke dintho dife TSE PEDI qotsong mona tse bontshang maemo a sa amoheleheng setjhabeng? (2)
- 4.18 Mokgabisopuo o sebedisitsweng mantsweng ana a Motaung, 'Ha eka o mokgutshwanyane jwalo ka tsela e yang ntlwaneng,' a re thusa jwang ho utlwisisa maikutlo a hae? (2)
- 4.19 Sekaseka kamoo mongodi a atlehileng kateng ho sebedisa tomatso ditabeng tsa Mmatshela le Motaung tse qotsong. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE

Araba potso TSE PEDI tse itshetlehileng palekgutshweng TSE PEDI tseo o ithutileng tsona selemong sena. Araba POTSO ya 5.1 le POTSO ya 5.2.

POTSO YA 5: 'MODIA' – MK Mofihli le ba bang

5.1 Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA I**'TSIETSI E LATELA TSHOTLEHO'**

Ditseleng tse lebisang madibohong wohle a Mohokare ho bonahala dikoloi tsena tsa mokunyata. Kotlo tsena tseo re ba fang tsona di nyane ka mokgwa wa tsela e makatsang. Re lokela ho phahamisa dikotlo tsa tlolo ya molao wona. Re lokela ho bua le ho etsa diketso tse tlang ho ba nyahamisa ho tswela pele ho hweba ka ntle ho molao naheng ena ya rona. Hona jwale, e mong wa bana ba borona eo kgwebo ya hae e leng ya dipalangwang, o tswa mpoella hore dipalangwang tsena tsa mokunyata di mo hudisa ka falese. 5

Bana ba borona ba ke ke ba sotleha ka lebaka la bontshonyana. Ha re ka ra tlohela dintho di le tjena, bana ba rantsho ba tla tshwana le rona, mme bana ba rona ba tla ba sebeletsa. Re lokela ho etsa ka matla hore rantsho a dule a ntse a batla thuso ho rona. Mafelong a mang le a mang a beke le a kgwedi, ke batla hore le romelle mapolesa ditseleng tsohle tseo dikoloi tsena tsa mokunyata di sebediswang ho tsona. Hape ke batla hore mapolesa ana a romellwe le ditseleng tsohle tsa paqama. Ha ho ka ha etsahala hore le fumane motho ya hwebang ka koloi ya mokunyata, le mo lefise tjhelete hona moo, le be le theole bapalami hona moo. Ya reng ha a na tjhelete yena le hle le mo kwalle. 10 15

- 5.1.1 Qotsong ee, bontshonyana bao ho buuwang ka bona ke batho bafe? (1)
- 5.1.2 Mophetwa ya buang mantswe a qotsong ee, o sebetsa mosebetsi ofe? (1)
- 5.1.3 Ke mofuta ofe wa kgohlano o hlahellang qotsong ee? (1)
- 5.1.4 Ke lebaka lefe le neng le etsa hore dikoloi tsa bontshonyana di tsamaye ka paqama? (1)
- 5.1.5 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang. Mophetwa ya ntseng a bua qotsong ee, ke ... (1)
- (mohanyetsi, monamodi, mohlohlelletsisi)

- 5.1.6 Diketsahalo tsa palekgutswe ee di etsahalla tikolohong efe? (1)
- 5.1.7 O nahana hore ke lebaka lefe le ileng la etsa hore mmolai wa Reutlwile, a sebedise thipa e seng sethunya? (2)
- 5.1.8 Dipuo tsa mophetwa ya buang qotsong, di mo hlahisa e le motho wa semelo/botho bofe? (2)
- 5.1.9 Polelo ena, 'Dikgomo ha di le ngata di lwanela furu,' e hlakisa jwang qaka e teng kgwebong ya ditekesi? (2)
- 5.1.10 Hlalosa kamoo leqheka la moetapele wa bakganni ba ditekesi le ileng la tlisa tharollo kateng kgwebong ya bona. (2)
- 5.1.11 Nehelana ka lebaka le tiisang hore sehloho sena, 'Tsietsi e latela tshotleho', se dumellana le diketsahalo tsa palekgutshwe ena. (2)
- 5.1.12 Ha o ne o le Letona la Dipalangwang, o ne o ka etsa eng ho tlisa tharollo dintweng tsa boraditekesi palekgutshweng ee? (2)

MMOHO LE

- 5.2 Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA J

'KE MANG YA LAOLANG'

Yare le pele a qeta polelo eo, Mantakalatsane a be a se a mo kene hanong ka hore: 'LeIwanammoho, ha e sa le o ntse o bolela hore batsamaisinyana bana ba femenyana ena ha ba na taba le rona. Hona jwale o tla re ke ka lebaka la eng ha ba sa ka ba kwala sekgeo seo ka wena empa o rutehile ho feta batho bohle femeng ee? Hona ke ofe ya ka tsebang ho ba jwetsajwetsa jwalo ka wena?' 5

'O ke ke wa re lwanela wa ba wa re lokisetsa ebe melemo ya hao e unwa ke bafihli. Nna malwanammoho ke ne ke re re baekote mofihli enwa, re be re ise morantamo ho motsamaisi kakaretso kwana ntlokgolo ya femenyana ena.' Hoba a qete ho bua, bongata bo neng bo le teng moo ba ntsha maikutlo a neng a tshwana le a hae. Kgampumpu ha a se a lemohile hore o pokothetse dikelello tsa bohle ka dipakothong a re: 'Malwanammoho, ruri ha le tsebe letho. Na le tseba hore batsamaisi ba femenyana ee ba tsamaisa dintho ka leeme? Mesebetsi femenyane ena e fuwa ding tsa bona le metswalle ya bona. Ha e le mesebetsi e phahameng yona, e fuwa motho ha a ile a ntsha tjo tjo. Ha e le basadi bona ba hlekefetswa pele ba ka fuwa mosebetsi.' 10 15

- 5.2.1 Hobaneng ha basebetsi ba feme ee, ba ile ba etsa kopano? (1)
- 5.2.2 Kopano eo ho buuwang ka yona ho 5.2.1 e ne e tshwaretse sebakeng sefe? (1)
- 5.2.3 Ke ketso efe e ileng ya etswa ke basebetsi ba feme ho bontsha hore ba ananela se buuwang ke moetapele wa bona? (1)
- 5.2.4 Ke mantswe afe A MABEDI qotsong ee, a bontshang hore dipuo tsa baphetwa ba buang di tletse lenyatso? (2)
- 5.2.5 Hobaneng ha sekgeo sa mosebetsi wa bookamedi se ne se sa phatlalatswa lesedinyaneng la feme? (2)
- 5.2.6 Ke dintho dife TSE PEDI tse teng qotsong ee, tse lokelang ho hlahella tlhahisong/tlhekelong ya palekgutshwe? (2)
- 5.2.7 Hlalosa kamoo sephetho se sa lebellwang se ileng sa hlahella kateng boipelaetsong ba basebetsi. (2)
- 5.2.8 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Mantakalatsane e ne e le motho ya sa rutehang. (2)
- 5.2.9 Ke leeme la mofuta ofe le hlahellang qotso ee? (1)
- 5.2.10 Sekaseka tsela/mokgwa oo basebetsi ba ileng ba o sebedisa ho rarolla mathata a bona femeng. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Araba potso TSE PEDI tse itshetlehileng dithothokisong TSE PEDI tseo o ithutileng tsona selemong sena. Araba POTSO ya 6.1 le POTSO ya 6.2.

POTSO YA 6

6.1 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Bo se bo fihlile – TJ Mahapa

1	Ha mmele o se o hana ho otloloha,
2	Molamung o rata ho ikokotlela,
3	Amohela feela ngwaneso,
4	Ka sekgahla bo se bo fihlile.
5	Ha mahlaba a se a fetohile motswalle,
6	Dingaka o di tsamaya letoto,
7	Ke tsa Mmopi tseo diketso, di amohele,
8	Bo se bo fihlile.
9	Hlooho ha e fetoha e pudufala,
10	Mahlong dinama di repha di leketla,
11	Meno a se a kumeha a foforeha,
12	Tseba hle ngwaneso, bo se bo fihlile.
13	E bo, bo se bo fihlile ngwaneso,
14	Le kelello ha e sa tshwara,
15	Tsa motsotswana diketso e a di latola,
16	E di latola tje eka ngwana leseaqheme.
17	Amohela hle, bo se bo fihlile,
18	Diphateng ha o sa tsoha,
19	Batho ba se ba o bitsa moloi,
20	Ba re ke kgale o di bona.

- 6.1.1 Ke lentswe lefe le tlohetsweng sehloohong sa thothokiso ee? (1)
- 6.1.2 Ke dintho dife TSE PEDI temathothokisong ya 3 tse bontshang motho hore bo se bo fihlile? (2)
- 6.1.3 Ke molathothokiso ofe o bontshang hore nako ya boqheku ha e fihla e hlasela motho ka matla e sa mo qenehele? (1)
- 6.1.4 Qolla lentswe le nang le moelelo O LE MONG le wa 'lethathamo' temathothokisong ya 2. (1)
- 6.1.5 Ke karaburetso ya mofuta ofe e sebedisitsweng melathothokisong ya 1 le 2? (1)

- 6.1.6 Qolla lebitso le bontshang kgethollo/leeme le atisang ho rehuwa maqheku temathothokisong ya 5. (1)
- 6.1.7 Qolla molathothokiso oo ho wona ho sebedisitsweng anastrofi temathothokisong ya 4. (1)
- 6.1.8 Hlalosa ka mantswe a hao se bolelwang ke molathothokiso wa 5. (2)
- 6.1.9 Bohlokwa ba lebitsomamarane le sebedisitsweng molathothokisong wa 16 ke bofe? (2)
- 6.1.10 Sejura se sebedisitsweng molathothokisong wa 13 se sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 6.1.11 Ke bokgabo/bonono bofe ba bothothokisi bo sebedisitsweng melathothokisong ya 15 le 16? Bohlokwa ba bona ke bofe melathothokisong eo? (3)

MMOHO LE

- 6.2 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Lefu la Morena George VI – K Ntsane

1 Hodimo le faladitse Fitoria le Moshweshwe,
 2 Badimo ba rona hoja ba itswaletse,
 3 Ba tswetse dikgosi, ba tswetse marena,
 4 Ba tswetse tau, thaka Seeiso, Sebata,
 5 Ra bona ka tsietsi le tlokotsi ho ngatafala,
 6 Ra bona ka letsatsi ho ema molebe,
 7 Ra bona fatshe le tjha le omella bohlaswa,
 8 Yare le theoha rothodi la lehodimo,
 9 La theoha le le ditaba manyofonyofo,
 10 La theoha le kentse lerumo ka kobong.
 11 E ile e siile mahlomola, kgosi,
 12 Modimwa Lisabeta le Makeriti.
 13 Modimwa mmuswa wa Engelane bophara,
 14 Mmanwa Kgosi batho o ile hodimo,
 15 O ile ho Fitoria le Moshweshwe, badimo,
 16 Mmusong o se nang dikgoka, kganyeng,
 17 Haufinyane mona maobanyana,
 18 Kgosikgolo Mmantshebo, Rasefabatho,
 19 O tswa nna kokota ha Khing, moreneng,
 20 A kokota a bile a phehella, morena,
 21 A re, 'ntshepise, morena, ke a rapela,
 22 Etsisa Mmabasotho, Fitoria o re fuame'.

- 6.2.1 Molathothokisong wa 2 ha ho buuwa ka 'badimo' ho buuwa ka bomang? (2)

- 6.2.2 Thothokiso ena ke ya mofuta ofe? Hobaneng o realo? (2)
- 6.2.3 Molathothokisong wa 8 ho buuwa ka eng ha ho thwe '... rothodi la lehodimo?' (1)
- 6.2.4 Ke mokgabisopuo ofe o sebedisitsweng molathothokisong wa 2 ho isa ho wa 4? (1)
- 6.2.5 Qolla mantswe A MABEDI a bontshang/totobatsang phetapheto ya moelelo molathothokisong wa 5. (2)
- 6.2.6 Molathothokisong wa 18 sethokhokisi se sebedisitse bokgabo/bonono bofe? (1)
- 6.2.7 Ke lebaka lefe le neng le etsa hore Mmantshebo a dule a kgathalletsa moreneng/ha Khing? (2)
- 6.2.8 Bohlokwa ba kgonyetso e sebedisitsweng melathothokisong ya 12 le 13 ke bofe? (2)
- 6.2.9 Pebofatso/Pebolo e sebedisitsweng molathothokisong wa 11 e o thusa jwang ho utlwisisa molathothokiso oo? (2)
- 6.2.10 Qolla lekgohledi molathothokisong wa 22, o be o hlalose hore le re thusa jwang ho utlwisisa molathothokiso oo. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70